

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Olof Bohner
30/35

TOR HEDBERG.

GLÄDJE!

EN FANTASI.

„Glädjen har blifvit glömd i vester-
landet.”

V. von Heidenstam.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

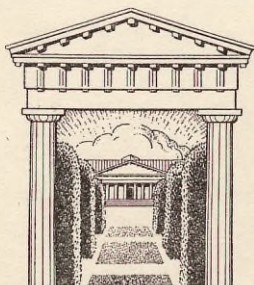
Pris 30 öre.

UNIVERSITETS-
BIBLIOTEKET
UMEA

Östergren

6590

A.O.25

EX LIBRIS
OLOF ÖSTERGREN

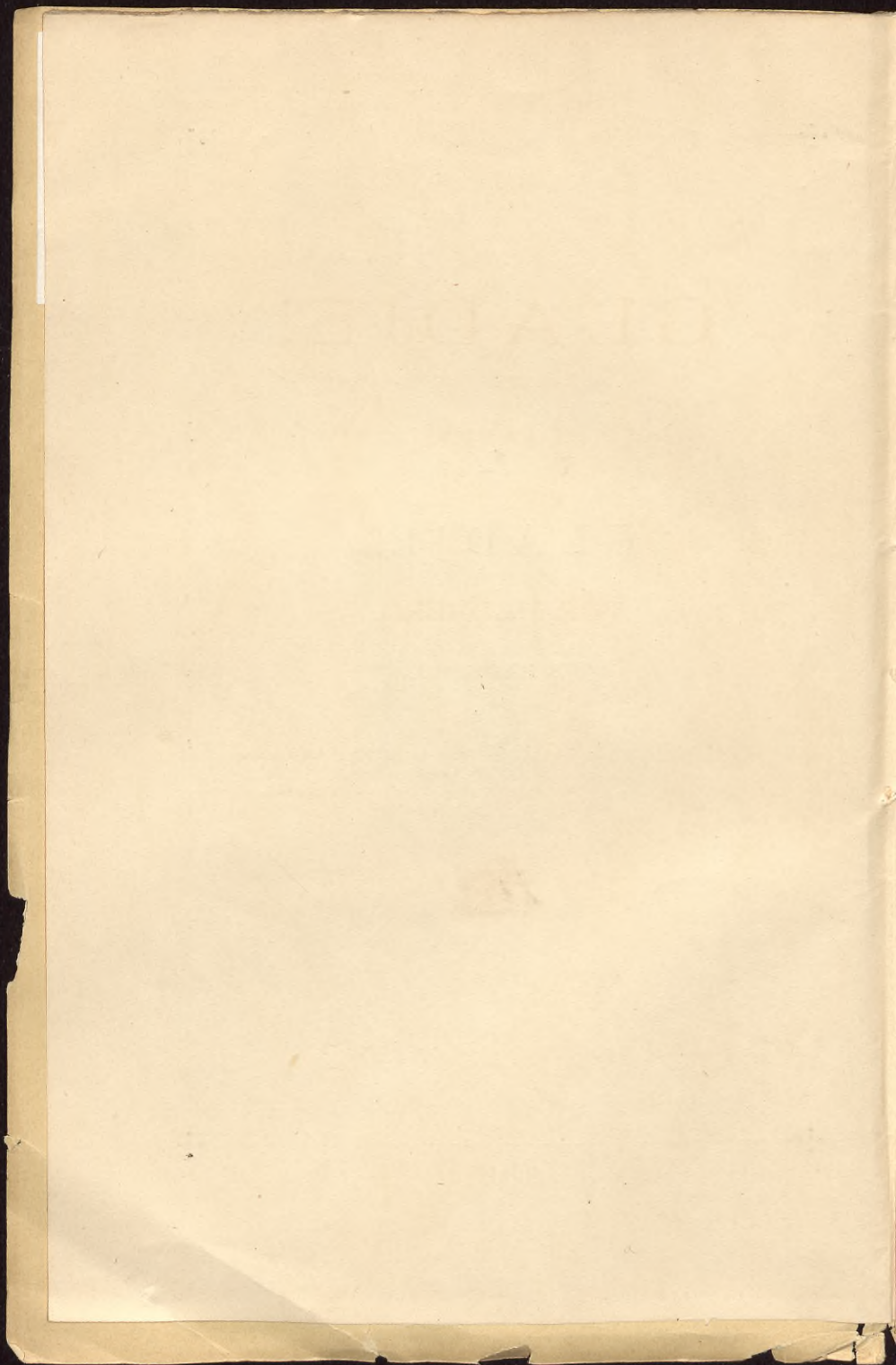

GLÄDJE!

AF

TOR HEDBERG.

GLÄDJE!

EN FANTASI

AF

TOR HEDBERG.

«Glädjen har blifvit glömd i vester-
landet.»

V. von Heidenstam.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

GLADIER

FOR HILBERG

STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1889.

ftonens skuggor hade längesedan flutit in i hvarandra och natten var när; tunga moln hade drifvit upp på himmelen och bådade oväder; också drog jorden sin mörka kappa tätt öfver sig och längtade till gryningen, som kanske skulle komma med sol och alltid med dager. — Då hörde jag plötsligt ett högt rop i fjärran, klart och genomträngande som maningen från ett jägarhorn.

Jag såg åt det håll, hvarifrån det kommit, och där bröt genom dunklet en eldröd strimma fram, liksom ropet nyss brutit genom tystnaden. — Jag gick hastigt ditåt. Strimman förstorades, syntes mig först som en ljuslåga, fladdrande i drag, stundom försvinnande i ett rött sken, liksom om en tunn, genomskinlig hand hållits

framför den, så växte den till en fackla, som sprakade och kastade gnistor, och slutligen var det en väldig stockeld, som flammade för vinden, med glödande bränder och brandlyst rök, som svepte bort öfver marken i tunga moln.

Min väg gick fram öfver en ändlös ljungmark, hvars mörka vågor så småningom förlorade sig i det andra mörkret. För hvarje steg snärjde ljuven om mina fötter, liksom sökte den hålla mig kvar med seniga armar. Först trodde jag att den blommade, men snart fann jag att det var fjorårets torra stänglar. De rasslade som små skelett, där jag gick fram.

Snart urskilde jag omkring elden en svart, formlös massa, på hvilken här och där ljusa fläckar aftecknade sig. Jag nalkades än mer och såg att de ljusa fläckarne voro ansikten och den mörka massan kroppar, som lågo, sutto, stodo rundt omkring elden. — Till slut var jag framme, — jag märkte det af att jag höll på att stupa öfver en kropp, som låg utsträckt vid mina fötter; ett ansikte vändes upp emot mig, belyst af eldskenet, ett ansikte som jag kände väl; men det visade intet tecken till igenkännande utan vändes åter likgiltigt bort. Då satte jag mig ned på en sten, så nära elden, att jag kände

dess hetta slå mig i ansiktet, när vinden kastade lågorna öfver åt min sida. Jag upptäckte flere bekanta ansikten omkring mig, — ja, det syntes mig att jag kände dem alla, — men jag förvånades icke däröfver, undrade ej heller hvarför de voro där. — Allt syntes mig lika naturligt och verkligt som undren i en dröm.

Plötsligt ljud åter det gälla ropet, höjande sig likt ett måsskri ur den böljande menniskohopen. — Det ljud:

Glädje! — Glädje!

Ett doft sorl följde, förnimbart blott genom kontrasten med det gälla ropet förut, liksom man tycker sig se mörkret i samma ögonblick man släckt ljuset. — Det dog åter bort eller örat vänjde sig därvid, så att det icke längre uppfattade det.

— Då uppstod en rörelse i hopen och helt nära elden reste sig en gestalt upp. Den var lång och mager och aftecknade sig mörk mot eldskenet i form af ett S, där ryggen gjorde den ena kröken och benen den andra. Ansiktet var vändt från elden och låg i mörker, ett mörker hvari ögonen syntes som en än mörkare skuggning och munnen som ett svart streck. Han talade med låg, stapplande stämma, och

för att följa meningen måste jag eftersäga orden inom mig, som då man läser en otydlig skrift.

»Glädje! sade han. Ja, I ropen på glädjen och klagen att hon öfvergifvit er! — Sen I då icke, att det är I, som hafven öfvergifvit henne. — Liksom okynniga barn hafven I lemnat det lugna hemmet för att jaga efter en bubbla, — men bubblan har brustit och nu stån I där med tomma händer och veten hvarken fram eller tillbaka. Och dock viljen I vidare i barnsligt trots, liksom trodden I, att bubblan fallit ner någonstädes och ligger där väntande på er. — Men jag säger er, det är ut i mörkret I gån, och I skolen icke finna något. Vänden om, medan det ännu är tid, — vänden om!

Jag talar icke för mig, — jag är gammal och hvart mina stapplande steg föra mig, finna de dock snart grafven och hvilan, som jag längtar efter, — och jag bär min glädje med mig, liksom en dyrbar relik från gamla tider. — Men I, olyckliga, hvart gån I? Mina gamla ögon äro skumma, men jag ser det dock bättre än I. Jag ser det klart, förfärande klart.»

De mörka skuggor, som voro hans ögon, tycktes vidga sig, och han höjde varnande ett knotigt finger i luften.

»Jag ser ut i mörkret, dit I gån, — på skumma, vilsna stigar, där hårda stenar skola sarga edra fötter och kalla vindar genomisa er. Himlen skall hölja sig i moln och de eviga stjärnorna skola icke längre lysa er. Edra sinnen skola förmörkas, hungern skall gnaga edra in-elfvor, split och tvedräkt skola ställa er väpnade mot hvarandra, och liksom vilda djur skolen I sönderriva hvarandra. — Jag ser det, jag ser det, — och jag säger er, vänden om, medan det ännu är tid!

— Vänden om till det hem, I hafven öfvergifvit, och där skolen I finna räddningen och glädjen. — Hon sitter där, väntande på den stund, då I ångerfulla kommen åter, för att på nytt sluta er i sina armar. — Jag har känt henne och nu träder hon så skön fram för mitt minne. — Lyssnen och äfven I skolen känna henne!

Hennes ansikte är mildt som en moders och skönt som en älskarinnas. Håret är hvitt som snö, men sluter sig öfver en panna utan veck och krusar sig invid kinder som rodna af helsa. — Därför kyssa de gamla henne på håret och de unga på kinden. Som en erfaren husmoder går hon från rum till rum, öfvervakar

allt och ser att intet glider ur sitt rätta spår, som det af häfd har haft. Visthusets nycklar bär hon vid sitt bälte och delar ut sina håfvor med rättvisa händer, så att hvar och en får sitt och det som bäst passar honom. Därför knotar ingen och hvar och en är nöjd med sin lott. — Då vintern kastar snö på rutorna, samlar hon unga och gamla kring sig vid brasan och förtäljer om underbara äfventyr och stora dåd, som elda de ungas mod och fröjda de gamlas sinnen. — Men då våren kommer med sol och grönska, binder hon en krans af violer kring sitt hår och går ut mellan blommande lindar och doftande syrenhäckar, där de unga paren vandra i solen och drömma leende drömmar, medan de gamla paren sitta i skuggan och minnas leende minnen. — Jag mins, — jag mins! — Friden låg som en stilla sommardag öfver landet, och lyckan bygde bo icke endast i de höga topparne utan äfven på de låga, lum-miga grenarne, — ordningen förde friheten vid handen och ungdomsmodet bugade sig för erfarenheten. — Jag mins, — jag mins! — Man plockade de blommor som växte vid ens fötter och äflades icke om att rida på molnen. Då stormen gick fram, böjde man sitt hufvud och

hoppades på bättre dagar, och ramlade huset bygde man upp det igen på gammal grund, fastare än förr och vis af skadan. — Det var bättre tider, — väl fans det äfven då törnen, men de skymde icke rosorna. — Och allt detta viljen I lemna för att jaga efter hvad? — Jag vet det icke och I icke heller! Men jag säger er, — vänden om, vänden om, medan det ännu är tid!»

Han tystnade och S-et föll till samman som på nötta gångjärn. I samma ögonblick sprang på andra sidan elden en yngling upp, spänstig som en stålfjäder.

Han var icke hög och den smärta gestaltens hållning tydde väl på kraft, men på en tillfällig, ögonblicklig kraft, som tog språng och så föll till marken. Pannan bar redan börjande rynkor, och det var ett mörkt, bittert drag öfver ögonen, hvilkas blick hade ett trött, jagadt uttryck. Munnen var vek och känslig och läpparne darade, då han talade; stundom bet han i dem, liksom för att hålla dem i styr. Hans tal var släkt med hans hållning, lopp icke fram i likformig takt, utan tog språng på språng. Hans stämma var klar och klingande, men icke med metallens klang utan med det spröda glasets.

Som han stod föll eldskenet bredt på hans ansikte, framhöll hvarje drag i det snabba minspelet och tände gnistor i pupillerna. Då lågorna slog upp, syntes han närma sig, då de åter föllo, drog han sig undan för blicken.

Liksom en fors bryter sina dammar, så bröt talet öfver hans läppar.

»Glädje, — glädje ropar jag på! — Din hvithåriga gudinna har fått rynkor i pannan och kinderna hafva vissnat, jag vill icke längre kyssa henne. — Du drömmar ålderdomsdrömmar, blodet har blifvet kallt i dina ådror, och du gör glädjen till en ärevördig matrona. Kan du mana henne fram i hennes gyllene ungdom, då hon sprang med bara fötter och upplöst hår öfver de vilda fälten, då hennes kyss var som sött vin och hennes famntag starkare än dödens, — då skola vi följa dig! Men icke följa vi dig till en stugusitterska, som skramlar med sina nycklar och för bok öfver sina ynnestbevis.

Det är glädje vi ropa på! Glädje, som skummar öfver bågaren i sorglöst öfverflöd och icke mätes ut som ett medikament, — glädje i frihet, glädje utan skrupler. — Har då lifvet blifvit så gammalt, att det icke tål en vindfläkt, att solen bländar och våren ger frossa? Bär

icke jorden längre frukter, som mogna i solen för att vi må njuta af dem? — Men ni har rest upp ett åkerspöke, som sträcker sina armar likt en korsfäst för att skrämma oss bort från fälten där de växa. — Allt för länge hafva vi låtit skrämma oss, — nu ropa vi: bort med spöket, vi vilja plocka bären!

Men lidandet, — säger ni, — vilja vi då förneka lidandet? — Gärna ropade vi: ja, — men vi kunna det icke, ty allt för högt skulle våra bleka kinder ropa: nej. — Äfven vi hafva känt det, — som en mara har det ridit våra bröst, sargat oss med sina klor och sugit vårt blod. — Men icke kalla vi det ett godt, — icke vilja vi kyssa riset, som agar oss, — icke vilja vi dyrka det spöke, som jagar oss.

Men ni har gjort lidandet till en gud, och gömmer er undan solen i korsets skugga. Och hvad ni undfått i njutning kallar ni synd, och skyndar er att korsfästa barnet för att försona brottet! — Ja, så länge har ni nu stirrat på korset, att ni tror det hvarje träd som grönskar är ett kors. Därför ropa vi: plats för oss, plats för de yngsta, som ännu kunna se, att trädet växer fritt och skjuter sina grenar, så att de få luft och ljus, icke så att det kan pryda edra

sorgetempel. Plats för oss, att vi må lägga af oss oket, om ock blott för en dag, och bada våra ansikten och våra händer i den samma källan, där våra förfäder badade, glädjens källa, som ännu icke har sinat!»

Det hade blifvit rörelse i skaran, ett sorl hade stigit för hvar gång han tystnade, många reste sig upp och ropade med honom. Han andades friare och hans stämma blef starkare, höjde sig öfver sorlet, buren på bifallets skuldror.

»Jag ser tillbaka till de tider, då glädjen satt som drottning midt ibland sitt fria folk, som en festens drottning, korad med skönhetens rätt. Hon bar en krans af vinlöf kring sitt hår och solen kysste de hvita lemmanne, som blotade sin kyska skönhet. Hon fruktade icke att tömma bågaren, men vinet omtöcknade icke hennes sinnen; väl kände hon ruset, men blott som skaparrus, då tankarne sprungo lefvande fram ur hennes hjärna och leran fick lif under hennes hand. Hon kräfde inga offer, ty hennes väsende var gifmildhet; dock var det icke allmosor hon gaf, — hennes gåfvor voro som mogna frukter, tiggaren, som bet i det saftiga köttet, blottade kärnan som kunde blifva ett träd.

Men så kom där en skara, hvars ryggar voro sargade af egna gissel, som buro tagel-skjortor på sina kroppar och hvars kinder voro färgade af sjukdomens feberrodnad. De ryckte ned den nakna skönheten från tronen och satte upp ett beslöjadt lik i stället; då de ville locka, sade de, att det var en ängel, och då de ville skrämma, sade de, att det var en djäfvul, men det var vid straff förbjudet att lyfta slöjan, på det ingen skulle se att det var en dödskalle. Men glädjen jagades ut i de skumma gränderna och det blef kungjordt att hon var en slinka. Då vände hon de otacksamma ryggen, skuddade stoftet af sina fötter och gick bort — ingen visste hvart.

Sedan dess sitter det beslöjade liket på tronen och skrifver lagar, som äro döda liksom hon. Jag vet väl att de finnas ibland er, som säga att hon är störtad; men ni bedrar er, och ni dyrkar henne själfva om ock under annat namn. Hennes skrämsel är det som jagar er, äfven om ni kallar henne morgondagen, — hennes ok är det som böjer er, äfven om ni kallar henne verkligheten.

Men vi vilja gå ut och söka den försvunna glädjen. — Ty hon är icke död! — Hon har

gått bort till fjärran solbelysta nejder, där hon ännu har en fristad, där sorglösheten skakar ned de mogna frukterna och icke låter dem torka bort för att pyssla med karten. — Där ligger hon och sofver för att glömma sin förnedring. Men vi skola söka henne och då vi funnit henne skola vi lyfta henne på våra axlar, och upphäfva ett högt rop. — Då skola alla strömma till från när och fjärran, liksom hornet samlar de ifriga jägarne om ett ädelt villebråd. — Och förundrad skall hon stryka håret från de sömndruckna ögonen och vakna för att se sin nya härlighet; och då skall det ropet ljuda i enig hyllning, som vi nu höja med spridda stämmor: hell dig, glädje, glädje!»

Han tystnade. Men rundt omkring honom ljöd ropet mångdubbladt och höll honom ännu upprätt, liksom stödjande honom från alla sidor. Då det började aftaga i styrka och rörelsen lägga sig, sade en stämma tätt invid honom, låg men dock tydlig, icke höjande sig öfver sorlet utan trängande fram genom det.

»Du ropar på glädje, — förstår du icke att ditt eget rop vittnar emot dig? — Ty det har icke segerklang, — det är ett nödrop, som skall dö bort i rymden. — Trodde du på glädjen,

skulle du icke behöfva söka henne långt borta, då satt hon trygg vid din sida. Men du tror icke, och äfven om du funne henne som du kallar den rätta, skulle du icke tro det utan öfvergifva henne för att söka på nytt. Ditt eget sökande vittnar emot dig.»

Jag såg efter den talande. Han hade icke rest sig upp men satt högre än mängden, så att hans hufvud höjde sig öfver den. — Hvitt som snö bildade hår och skägg en ram om ett ännu ungt ansikte; pannan låg bred och öppen öfver fjärrskådande ögon och munnen syntes sträng i sitt allvar, men mild i leendet. — I hans uttryck parade sig sällsam kraft med undergifvenhet. — Stundom lade sig pannan i djupa veck, och då såg han ut som en kämpe, som lefde i en större rymd än småfolket omkring, men därför också bittrare kände sin begränsning, som i okufvadt trots skakade de fjättrar, de andra buro som prydnader. Men stundom glänste också blicken i lycka, liksom om något skönt i fjärran speglade sig däri. — Han talade lugnt, nästan dämpadt, men dock fångslade hans ord, ty det var ständigt som bakom dem skymtade tankar som icke blefvo uttalade, och som om han kanske sade mindre men aldrig mera än hvad han hade att säga.

»Du ropar på glädje: — upprepade han, — men ditt rop är icke ungdomens, som med utbredda armar skyndar lifvet till möte, icke heller ålderdomens, som med skumma blickar ser tillbaka till gångna fröjder, — det är som en hafvande kvinnas, hvilken plötsligt gripes af begär efter en lockande njutning, som ser gyllene frukter i drömmen och längtar att bita i persikans lena kött. Men gif henne frukten och hennes begär skall försvinna, med liknöjd hand skall hon lägga den ifrån sig och skåda bort mot framtiden med väntande ögon, — ty hennes glädje är i framtiden. Därför lockar du henne fåfängt med nuets fröjder, hon skall kanske låta locka sig, men hon skall icke kunna njuta dem, — fåfängt bjuder du henne att kasta af sig sitt lidande — hon måste bära det, — fåfängt säger du: sörg icke för morgondagen, ty det är den som hvilar i hennes sköte, suger hennes bästa krafter och fyller hennes sinne med dunkla aningar, — den som hon tillhör och måste tillhöra, tills förlossningens stund är inne.

Ja, vårt släkte är hafvande, — det är ordet, som förklarar allt. Låt dess mening genomtränga dig och din syn skall förändras. Icke är lidandet något godt, säger du. — Jo, svarar

jag, blott det icke är meningslöst. Lidandet är skönt genom det mål det bär inom sig, — det är som ett hårdt och bittert skal omkring en ädel kärna. Och sådan är lifvets lag, att det förnyas icke blott på glädjens utan äfven på lidandets väg. Du ser tillbaka till de tider, då lifvet var som en ung brud med glädjesskimrande blickar, — hvem säger dig, att det icke är de tankar, som då undfingos i sorglös lycka, som vi nu måste föda med smärta. Därför skola vi icke döma modern utan att tänka på barnet.

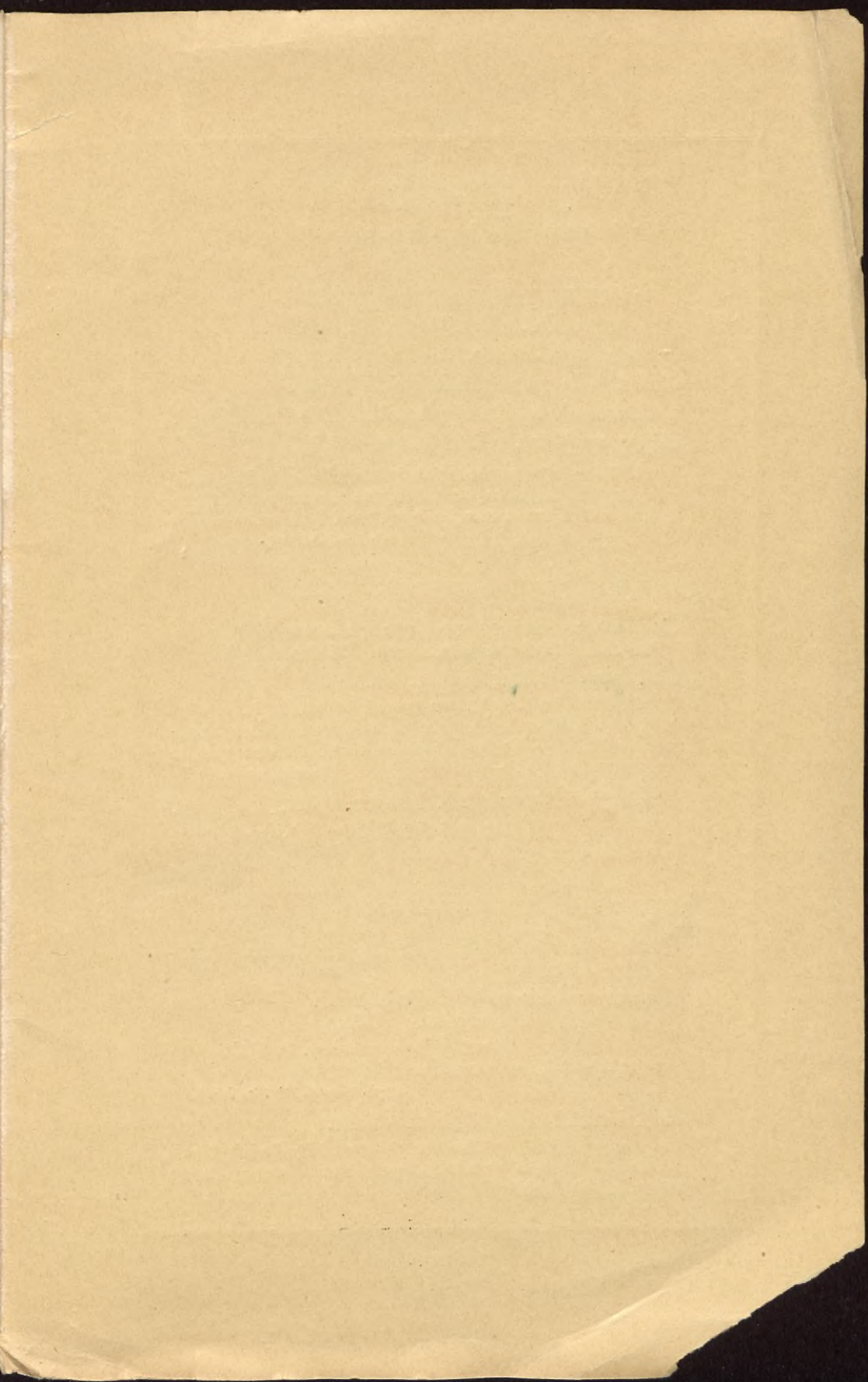
Barnet, kanske du svarar, — hvad veta vi då om barnet? — Det är sant, ingen har skådat dess drag, ty det är ännu ofödt. Men vi veta, att det är barn af vår vilja, af vår kärlek och våra tankar, att hvarje känsla, hvaråt vi hängifva oss, skall trycka sin stämpel på dess sinne. Du säger: sörj icke för morgondagen! — gläd dig åt stunden! — Ja väl, men ett större mål hägrar dock nu för oss: — att vi må kunna säga: gläd dig åt morgondagen! — ty därförutan skall stundens glädje förbittras för dig och blifva ett tomt skryt, ett rus före striden.»

Han tystnade. — Ännu steg och sjönk sorlet, men slutligen lade det sig till hvila, och öfverallt bredde sig tystnadens oändliga yta, i hvilken tankarne speglade sig som aflägsna stjärnor.

Tor Hedberg.

Oktober 1889.

Ny litteratur

utkommen på Albert Bonniers förlag:

TOR HEDBERG:

På Torpa gård. Berättelse. 2: 50.

Noveller och Skisser. 3 kr.

Judas. En passionshistoria. 2: 25.

Johannes Karr. En uppkomlings historia. 2: 50.

Högre uppgifter. Berättelse. 1: 50.

»I fråga om psykologisk iakttagelse och framställningskonst torde *ingen* af nyare svenska författare kunna sägas *vara ens jemngod* med honom.»

(Nya Pressen, Helsingfors.)

VERNER VON HEIDENSTAM:

Renässans. Några ord om en annalkande ny brytningstid inom litteraturen. 75 öre.

Endymion. 4 kr.; inb. 5: 50.

»Endast en *skald*, en *utmärkt skald* kan göra sådana naturbeskrifningar, som stiga fram ur Endymions blad. — Endymion är en af *rik skaldeingivelse* genomadad bok —»

(Nordisk tidskrift.)

Vallfart och Vandringsår. Dikter. 3 kr.; inb. 4: 50.

Från Col di Tenda till Blocksberg. Reseskisser. 3: 25; inb. 4: 50.

AUGUST STRINDBERG:

Bland franska bönder. Subjektiva reseskildringar. 3: 50.

Blomstermålningar och Djurstycken. Ungdomen tillagnade. Med vignetter. 2 kr.

»Det är en *yterst tilltalande bok*, full af *intressanta smådrag* och *vackra skildringar*.»

(Nya Pressen, Helsingfors.)

Skärkarlslif. Berättelser. 3 kr.

»Genomsyradt af samma *friska skärgårdsluft* och *godlynta humör* som förlånade Hemsöborna ett så egendomligt behag.»

(Dagens Nyheter.)